

นิทานป่าไม้หิมพานต์

ฉบับวัดสันฐาน ต.ป่าตัน อ.แม่ทะ จ.ลำปาง

ตุลาภรณ์ แสนปรน

ผู้ปริวรรต

นโม ตสสตถุ สาธโว ดุรา นักปราชญ์ทั้งหลายอันเปนเชื้อเปนสายแห่งสัพฺปริสสะทั้งหลายจักปรารภหาความสุขในเมืองฟ้าแลเมืองคนมีนิพพานเปนยอดตั้งอัน เพิงที่อึงยังตำนานนิทานอันนี้ อันพระเปนเจ้ามีพระราชขรรณาอินดูโลกาจึงโผดเมตตาดังนี้แล เขาสิเนโรอันกว้างได้ ๘ หมื่น ๔ พัน โยชนะแต่แผ่นดินที่ลงพวยลุ่มคี่ได้ ๘ หมื่น ๔ พัน โยชนะอันกว้างพวยพ้อเขาที่นั่นเปนเมืองไอสวรรค์แลแต่แผ่นดินเราขึ้นเมืองบคี่ได้ ๘ หมื่น ๔ พัน โยชนะ อันว่ายอดเขานั้นกว้างได้ หมื่นโยชนะเปนที่อยู่แห่งพระยอุอินทแล แผ่นดิน //

หนูปพิทเหที่ปนั้นกว้างได้ ๗ พันโยชนะ ๗ อายุเขาได้ ๖ ร้อยปสี่ หน้าเขาเปนตั้งเดือนเก็งนั้นแล พันตั้งอุดอนขรุที่ปนั้นกว้างได้ ๓ พันโยชนะ อายุเขาได้ ๘ พันปสี่เปนพระหนาดแล หน้าเขาเปนตั้งแม่ชีไฟแจ่งนั้นแล หนอมโรโคยานที่ปกว้างได้ ๙ พันโยชนะอายุเขาได้พันปสี่ หน้าเขาเปนตั้งเดือนข้างนั้นแล พันตั้งชมพูที่ปเรานี้กว้างได้หมื่นโยชนะอายุคนคี่เปนประหมานแล หน้าเปนตั้งหน้าจวันัน อายุแห่งเขาได้ร้อยปสี่เปนพระหนาด คันช้อยสาสนาไฟแล้วบ่เปนประหมานแล เสียงฟ้าร้องดังลงลุ่มแลขึ้นบนไกล ๖ พันโยชนะแล แต่ชั้นฟ้าพรหมลงมา //

แผ่นดินไกลนักแล พระพุทธเจ้าจึงอุปมาตั้งนี้ ยังมีหินก้อนหนึ่งหนักาคี่ได้สองพันวา กว้างแลหนักเท่ากัน เทวดาทอดลงมาคี่ได้ ๖ เดือนจึงรอดแผ่นดินเท่านั้นแลเท่านั้นแล ผิดว่าเอาหินก้อนนั้นทอดแต่อกนิฐฐานลงมา ๗ ปสี่ปลายเดือนจึงรอดแผ่นดินนั้นแล เหตุตั้งอันจึงว่าไกลกันนักแล วันทันพระอาทิตย์กว้างแลสูงได้ ๗๐ โยชนะ พระจันทร์กว้างได้ ๔๐ โยชนะ พระอาทิตย์ออกในชมพูที่ปเปนเที่ยงวันอารโคยานเปนวันอุดรขรุที่ป ออกในอุดรขรุที่ปเปนเที่ยงวันปพิทเหที่ปเปนเที่ยงวันในชมพูที่ปเรานี้แล พระอาทิตย์และพระจันทร์นี้เมื่อวัน ๒ ที่ป //

เมื่อคืนสองที่ปแล อันจาด้วยกว้างแลสูงแห่งพระอาทิตย์พระจันทร์คี่คี่มีดังกล่าวมานี้แล นมสิตวา พุทธิ ชิวินะ วุตตมัม สัสสะธัมม ธนุตตมัม หิมานัม สมิตเยยะ ภาสาอากาศา อาหิ อันว่าเขานิสิตวา ไหว้แล้ว พุทธิยัง พระพุทธเจ้าตนตรัสรู้ธัมมัทมวร ชน อันพระจึงแผ่มารัทมวร ๕ ประการ อันมีกิเลสสามานเปนต้น อุตตมัม อันตนประเสฏฐ์ล้าเลิสกว่าคน ๖ เทวดาททั้งหลาย สธัมมัม ทังพระนวลโลกุตตรธัมมเจ้า ๙ ประการ สังขณัม กับทังพระอริยสังฆะเจ้า ๘ จำพวก อุตตมะ อันเปนประเสฏฐ์ตัดเสียแล้วยังกิเลสตัณหา ภาสามี คี่จักกล่าว //

หิมวันตะวัณณัม ยังอันแก้ไขประเทศเขตป่าหิมพานต์อันสนามที่อยู่แห่งคนทั้งหลายอันมาในชมพูที่ป อันนี้สังเขปด้วยอันหน้อยอันแควบก่อนแล อัย คาถาอันนี้อันเปนนิทานถ้อยคำอักษกัปกเปนนิเทศเยะภาสาอันนี้

เป็นภาสาทยะในโลกนี้แห่งบาฬีบุคคลผู้มีประหยาพิงจัจจาโนมโนทวารด้วยอาการตั้งข้าจักกล่าวไพพายหน้า
นี้เทือะ สารโว ดุรา สัปปุริสสะทั้งหลายทสสะวิสาละชมพู ที่เป่าอันว่าชมพูที่บนี้กว่าได้หมื่นโยชนะมาผ่าเปน ๓
ส่วน ส่วนหนึ่งเปนป่าหิมพานต์ กว้างได้ ๓ พันโยชนะ เปนที่อยู่แห่งคนฝูงอยู่กับกันเทียรย้อมรักสาสีลปะขาด
แล ๔ พันโยชนะ คีเปนที่อยู่แห่งนาคทั้งหลายแล //

ส่วนหนึ่งคีเปนที่อยู่แห่งคนเราทั้งหลายมี ๓ พันโยชนะ เปนที่อยู่โพธิวัตต์เจ้าทั้งหลายสังสมพารตนเป
นพระหน่อสัตต์หื้อพันจากโอบสงสารเข้าสู่นิพพานเป็นที่แล้วแล ถัดนั้นเล่าจักจาด้วยดอยป่าหิมพานต์ก่อนแล
ในประเทศเขตป่าหิมพานต์นั้นยังมีไม้ชมพูต้นหนึ่งเปนที่หมายในชมพูที่บในเรานี้แล ไม้ต้นนั้นใหญ่สูงงามกว่าไม้
ทั้งหลายแล มีที่จิมใกล้แม่น้ำคงคาไหลมาผ่าท้องดอยป่าไม้หิมพานต์นั้นแล น้ำนั้นใสส่องบัวสีสุทธีปนนัก ไม้
ชมพูต้นนั้นลวงกลมได้แสน ๔ หมื่นวา อ้อมลอดทุกพายตั้งแต่แผ่นดินขึ้นเมื่อบนถึงจำอ้วยได้แสนวา กำส่องขึ้น
เมื่อถึงยอดคีได้ ๖ แสนวาแล นับแต่ปลายกิ่งถึงวันตกไฟถึง //

วันออกได้ ๘ แสนวาแล นับแต่ปลายกิ่งหนใต้ไฟถึงปลายกิ่งหนเหนือคีได้ ๘ แสนวา แต่ไม้ต้นนั้นแผ่
ไพเปนมณฑลผืนไควรอดทุกพายกว้างได้ ๒ แสนล้าน ๔ แสนวาแล ลูกไม้ชมพูต้นนั้นใหญ่ประหมานคีพอคนเรา
จกเขาสุดแขนคีปรอดแก่นในเทือแลตาย ลูกไม้ชมพูต้นนั้นหวานเปดั่งน้ำผึ้งหอมเปดั่งแก่นจันทร์แล ดอกคี
หอมบานทุกเมื่อ บ่หอนขาดต้นสักเทือ ดอกใหญ่เท่ากงเกียนบานงามเหลืองเปดั่งคำเปนที่เลี้ยงแลแก่ตาคนปู้
อิมรู้ค้ายสักเทือแล หมุ่นกทั้งหลายอันมากินลูกไม้ต้นนั้นในกลางตัวใหญ่เท่ามกกุญะโก คือวาวอก ลางตัวใหญ่เท่าค่าง
//

ลางตัวคีใหญ่เท่าช้าง ลางตัวใหญ่เท่าหลังเรือน กินลูกไม้แล้วคีชมชื่นยินดีคีร้องถ้องขานขันเชิงกันไพมา
มีเสียงอันม่วนเพราะนักลูกไม้ชมพูอันพลนตกไฟในทิสสะहनอุดรนั้นคันทกลงในแม่น้ำใหญ่คีปลาทั้งหลายมา
กินคีมิตัวอันงามดีปิกเกลี้ยงมออายุยืนนานนักแล อย่างไม้ชมพูต้นนั้นคีแตกออกตามง่าคีคะด้างแข็งแดงเปดั่ง
หมาก ชมพูนั้นคีจิงจักได้ชื่อว่าคำชมพูเพืออันแล อย่างอันแตกออกมาเปนหน่อขึ้นเปดั่งเขาเนื้อนั้นคีคะด้าง
แข็งเปนคำมีผิวรุ่งเรืองงามจอตลอดทุกถ้ำ จิงได้ชื่อว่าคำเพืออันแล ในแม่น้ำคงคานั้นมีแม่น้ำน้อยทั้งหลายไหล
มาลอม //

ได้ ๖ แสนแม่คีมี่แล แม่น้ำอันนั้นลวงกว้างได้ ๘ หมื่นวา ลวงเล็กคีเท่านั้นแล ยังมีดอยคำอันหนึ่งลวงสูง
ได้ล้าน ๖ แสนวา ลวงหนาได้ ๖ แสนวาเปนกำแพงคำแวดล้อมแม่น้ำอันนั้นรอดทุกถ้ำทุกพาย สองหันเงา
ดอยคำอันนั้นเหลืองงามแก่ตาทุกเมื่อหันแล ดินดอยคำอันนั้นมีถ้ำคูหาค่างามนักเปนปราสาทคำอยู่ลอมดิน
ดอยคำนั้นทุกถ้ำแล เจ้าระสีทั้งหลายฝูงไฟทั้งอากาศได้นั้นคีเทียรย้อมไฟอยู่ถ้ำคูหาปราสาทคำฝูงนั้นเสียงแล้ว
ภาวนาแล้ว คันว่าจตุตตายคีได้ไฟเกิดในพรหมโลกแลดอยคำอันนั้นจิงได้ชื่อว่าถ้ำจันณชเจ้าระสี ยิน //

ดีหันแล แต่ดอยคำนั้นไผ่ยังมีป่าไม้หมากขามป้อมแลป่าหมากสะหมอ กว้างได้หมื่นวาลูกขามป้อมนั้น
ใหญ่เท่าหม้อด้อม คันสุกมีรสอันหอมหวานยิ่งนัก ลูกหมากสะหมอใหญ่เท่าหม้อด้อมกินหวานดั่งน้ำผึ้งแมนมี

พยาธิกีนคี่หายแล ถัดนั้นไฟในลำเป็นป่าหมากม่วงทั้งหลายลงกว้างได้ ๖ หมื่นวา หมากม่วงทั้งหลายฝูงนั้น
เป็นหน่วยมี ๓ จำพวกสุกใสหอมหวานมากนั้ก จำพวกนึ่งสุกใสกินปู้้อิมรู้ค้าย จำพวกนึ่งผลเป็นหวานอ่อนลำ
มากนั้กแล มะม่วงทั้งหลายฝูงนั้นสุกเหลืองดั่งคำเมื่อยังผลดิบเขียวงามเหมือนดั่งเขียวปาดนั้นแล ถัดนั้นไฟใน
ลำยังมีป่าไม้ชุมพู่ทั้งหลาย //

ต้นน้อยต้นใหญ่ต้นลามกว้างได้หมื่นวาลูกไม้ชุมพู่ทั้งหลายฝูงนั้นมีรสอันหวานเปดั่งน้ำผึ้ง อันหวาน
เปดั่งน้ำม้ม คันกินคี่มีวิณะเนื้อต้นอันเลางามแล ถัดนั้นเข้าไฟมีป่ากล้วยทั้งหลายกว้างได้ ๖ หมื่นวาแล เชื้อ
กล้วยมีขุสิ่ง กล้วยกานบุรีมีลูกใหญ่เท่าข้างสานกินคี่หวานยิ่งนั้กแล ถัดนั้นเข้าไฟในนั้นป่าอ้อยทั้งหลายมีขุสิ่ง
กว้างได้ ๖ หมื่นวา อ้อยทั้งหลายฝูงนั้นมีลำอันใหญ่เท่าต้นพ้าวต้นตาล มีรสอันหวานเอยนไลยิ่งนั้กแล ถัดนั้นเข้า
ไฟในมีป่าพ้าวป่าตาลป่าหมากคี่กว้างได้ ๖ หมื่นวาแล ดอกพ้าวดอกตาลมีดอกคี่งามหอมมากนั้กเทียรยอมมีลูก
ทุกเมื่อแล บ่หอนจักขาดต้น //

ลักเทื่อแล กินเคี้ยวคี่ลำนั้กมีรสอันหวานเอยนยิ่งนั้กแล ลักษณะคือวงเอนางกายแลหมากนาวริพล
เป็นรูปเหมือนดั่งรูปคนงามเปดั่งนางฟ้า นั้นแล คันหล่นตกดั่งอันหมกป่าแลนทุกทั้งหลายเทียรยอมมาเก็บกินคี่
หวานนั้กคี่มีหลาย ไม้ชุมพู่ทิสสะทั้งเราอยู่นั้แล พรานป่าทั้งหลายจะเดินไพรอดป่าหิมพานต์หันหมากนาวริ
พลเปดั่งนางสาวสิบ ๕ งามย้วยแย้มแก่นพอดาแก่คนทั้งหลายเปดั่งปากด้านจามไอ คันลูกใดตกลงมาหาคี่
ตามอันม็กแห่งพรานป่าทั้งหลายเขาเทียรยอมสนุกยินดี เสวียมากับด้วยลูกไม้ทั้งหลายฝูงนั้นแล แม่นว่าฝูงเจ้า
ระสีบได้ชานคี่ไฟสนุกด้วยหมากนาวริพลนั้นได้ ๗ วันจึงเเน่กาย //

เป็นเงินเป็นคำไฟแล เหตุว่าได้ฤคองยังเเอดั้พะระมณะกัณรสะแห่งคนทั้งหลายนั้นแล พายนอกเป็น
เงินพายนเป็นคำแล ลูกไม้หล่นตกคี่ไฟนั้นคี่หากเเนาเสียเป็นเงินเป็นคำได้แล อย่างไม้หมากนาวริพลนั้น
ออกมาแต่ในดินคี่คี่ด่างเกิดเป็นเงินเป็นคำเสียงหั้นแล แต่ั้นไฟหน้ายังมีแม่น้ำใหญ่ ๗ แมคี่ไหลมากกว้างได้แสน
วาเล็กคี่เท่านั้นไหลไฟสูงทิสสะกล้าเหนือก่อนแล แต่ั้นไฟยังมีประเทสที่นั้นนั้คี่เป็นที่อยู่คนมีบ้านใหญ่ได้หก
บ้านเขาคี่มีแล ทั้งวพระยาแลระเวียงเป็นนครดั่งประเทสเราคี่จึงได้ชื่อว่าบ้านเพื่อ //

พายอนั้นแล บ้านทั้งหลายฝูงนั้นบ่มีคนร้ายแลโจรสลักครุบเขานั้นสักเทื่อ เทียรยอมเป็นคนดี มีศีลเสีียง
ชุคนแล บ่คี่นั้ชื่อว่าปู้ะ มีลำหลังเรือนบ้านครุรูป ๗ คนอยู่มี ๒ ลำหลังเรือน บ้านนั้ชื่อว่าวิเทหะ คนอยู่
๓ ลำหลังเรือน บ้านนั้ชื่อว่าวินทลหะ คนอยู่ ๖ ลำหลังเรือน บ้านนั้ชื่อว่าอุคอรมงคัล คนอยู่ได้แปดลำ
หลังเรือนบ้านนั้ชื่อว่าสิทพิค คนอยู่ได้คี่หลังเรือนหั้นแล คนทั้งหลายฝูงอยู่บ้านป่าหิมพานต์นั้นเขาคี่เทียร
ยอมดั่งอยู่ในศีล ๕ ศีล ๘ ชุคนแล เขาบ่ลักบ่ครุบบ่ข่มเหงเต็กเอาเข้าของกันบ่เหลันชูสูเมียกัน บ่ลักบ่ล่าบ่
พราง บ่กินเหล้า //

เมาอย่าหื้อเสียสติ เทียรยอมมีหัวใจอันอินดูขุรณาเชิงกันไพมา มากนั้แล ชาวบ้านฝูงนั้นเขามีอายุได้ ๘
พันปีเมืองคนเรานั้แล้ว จึงตายชุคนแล เขารู้อันจักเป็นพยาธิใช้เจ็บหัวเจ็บตาเจ็บเนื้อเจ็บคิงในตนสักเทื่อแล

นาธัมมสังฆสอนเขาหือได้ถึงมคคะผละธัมมคัมมิแล เจ้าครุยังไปราณปาเวณีนชอบประกอบด้วยหิริโธตปะธัมมอันยังรู้ละอายแต่บาปด้วยใจจิตอันสนิทชิดเชยงสืบกันมาแล เขาบรูเคียดแก่กันครุสอนคองปาเวณีนชอบธัมมสืบกันมาแล เมตตภาวนา คักจักตายคี่ได้เมื่อเกิดในเมืองพรหมมากหลาย พร่องคี่ตาย //

หั้นเกิดหั้น พร่องคี่ได้ถึงมคคะผละนิพพานคัมมิตามจิตใจแห่งเขาหั้นแล สัพพัญญูเจ้าบตั้งสาสนาไว้แก่เขา เหตุว่าเขาหาความทุกข์บ่ได้แก่เขาหั้นแล พระเจ้าบตั้งสาสนาเพื่ออันแล คี่เหมือนทิพพิทัง ๓ นั้นแล ถัดบ้านทั้งหลายฝูงนั้นเปนป่าหมากกวดอันหวานแลหอมมากนักลวงกว้างได้หมีอวาดด้วยมีแท้ พืชชะฝูงอันยังมีมากหลายแกมกันทุกที่แล ล้ำป่าไม้อันนั้นไฟจิงรอดฝั่งมหาสระอันใหญ่ชื่อว่าอนมัตตะสระ กว้างได้ ๒ แสน ๘ หมีนั้นวา เล็กคี่เท่าันมณฑลผัดรอดทุกกล้าได้ล้าน ๙ แสน ๖ หมีนั้นวาบ่ทอนว่าจักบกจักแห่งสักเทื่อ //

มีน้ำอันใสงามมากนัก มีท่าลงอาบ ๔ ทิสสะ หนวันออกมีขึ้นโตก่ายลงมีคะดานังในรอนังพื้นดินชั้นใดที่ลงอาบเทวดาแลเทวบุตรคี่คนผู้มีบุญสมพารนั้นแล เปนที่อาบเหลันแลท่าลงทุกขินมาเขื่องโตมีขึ้นโตมโนสลาคะดานค้ำก่ายลงอาบมีแผ่นหินหระดานค้ำรองพื้นดินชั้นใดเทวดาแลเจ้าระสีฝูงได้มาณแลพระปัจเจกพุทธเจ้าลงอาบน้ำแล ปิจฉิมวันตคี่มีขึ้นโตแก้วบัพภาก่ายลงมีแผ่นแก้วบัพภากรอนังที่นออยู่เปนที่เทวดาลงอาบแล หนอุตตระกล้าเหนือมีขึ้นโตค้ำก่ายลงมีแผ่นค้ำรองพื้นอยู่พิศัยกัแลทิพพิพระยา //

ธอรลงอาบน้ำ อนมัตตะสระผู้ใดมีริทธิประเสฎฐังได้อาบแล ฝิวาปุคคะผู้ใดได้อาบน้ำอันนั้นแมนจักมักใคร่หืออายุยืนนัคคี่ยืน แมนจักใคร่หือเนื้อตัวงามคี่งมมากนัก พยาธิทังมวรงค์หายเสียแล คนผู้มีบุญคี่จิงจักได้อาบแล มหาสระอันยังมีตอยคำ ๕ ลูกล้อมล้อมอยู่ชื่อว่าสวะสนะ นั้นเทียรยอมเปนค้ำทังมรดุงามมากนักแล เปนที่ควรเล็งแลแก่ตามักนักแล มหาสระอันนั้นแมนนยกยางบินมาจับที่ใกล้คี่เหลืองงามเปนตั้งค้ำนั้นแล ตอยคำอันนั้นส่องไฟได้ล้าน ๖ แสนวาเปนก่าแพงแวดล้อมอ้อมมหาสระไหยนั้นแล ลวง //

หนาได้ ๘ แสนวาตั้นตอยคำอันนั้นมีถ้ำคู้หาค่าอันกว่าได้ ๘ พันวาสูงคี่เท่าันมีแผ่นแก้ววิฑูรกว้างได้ ๘ ร้อยวามณฑลรอดกันมี ๓๐ พันปลาย ๒ ร้อยววย่อมเหมือนกันทุกกล้าแล พื้นถ้ำทังหลายฝูงนั้นเทียรยอมเปนแผ่นค้ำรายเพียงเรียงงามยิ่งนัคถ้าค้ำฝูงนั้นมีต้นไม้สูงพิเปนดอกปกปะตุถ้ำทัง ๒ ฝ่ายนั้นสูง ๖ พันวาชุดันชุกังชูง่ารุงเรืองงามชื่อว่า ดอกสุรภี ฝูงชมชื่นยินดีมากนัก ยังมีลมอันนิงชื่อว่า ลาคะวาด หมากมีปักกตีมาพัดเอาดอกไม้ทังหลายเข้าไฟในถ้ำคู้หาค่าที่นั้นแล คันว่าดอกนั้นเทียวแห่งไฟแล้วตั้งอันยังมีลม //

อันชื่อว่ามัจฉคตา คี่มาพัดดอกอันเก่าอยู่ในถ้ำเหนือแท่นแก้วนั้นออกไฟเสียเสียงทุกวันแก่เจ้าระสีทังหลายอันอยู่ในถ้ำนั้นแล ถ้ำทังหลายฝูงนั้นเปนแผ่นแก้ววิฑูรอันงาม ลาคะवादหมากมาพัดเอาดอกไม้เข้าไฟบูชาคี่มีแล ลมอันนั้นบ่ใช้ว่าเทวดาแลอินพรหมแต่งแบ่งหือเปนบ่มีลมอันนั้นหากมีลมแต่ปลมกะบ่ตั้งหัวทักันมาแล หากเปนที่เขาเจ้าทังหลายฝูงนี้บุญสมพารนั้นมาอยู่สืบสืบกันมาแล ถ้ำทังหลายฝูงนั้นวางถ้ำพระปัจเจกเจ้าแลระสีเจ้าทังหลายอยู่แล พระปัจเจกเจ้าแลระสีอยู่ถ้ำใดราชสีห์คี่อยู่บ่ได้ไฟอยู่ถ้ำอันหั้นแล //

ดอย ๕ อันมาแวตอโนมัตตะสระนั้นแล้วดอยคำทั้งมวรยังเหลือมเหลือองงามกว่าดอยทั้งหลายยอดเพียง
กันเสี่ยงทุกลูกแล จิตตฤต อันนิ่งแล้วด้วยแก้วทั้งมวร ลูกนิ่งถือวากาละฤต แล้วด้วยแก้วอินทนิลทั้งมวรแล คันธ
มาทนาอันนิ่งแล้วด้วยแก้วบัพทัมมราคแล เกรสะฤตอันนิ่งแล้วด้วยเงินทั้งมวรแล ดอยเงินดอยคำดอยแก้วทั้ง
หลายนั้นค้เปนกำแพงอโนมัตตะสระพายนอกถ้านั้นแล อโนมัตตะสระนั้นมี ๕ ทาง ด้านวันออกนั้นมีทางหนึ่งผา
อันนั้นเปนรูปงั่วสุภราชน้ำค้ไหลออกมาเกี่ยวเมื่อเปื้องขวาแล ด้านวันตกมีทางหนึ่งเปนรูปอาชาไนยแล น้ำอโน
มัตตะสระไหลออกมาตามปากม้าอาชาไนยค้เกี่ยวชะหวัดไฟเปื้องขวาแล ด้านทิศสะอุดตระกล้าเหนือมี
ทางหนึ่งเปนรูปช้างแลน้ำอโนมัตตะสระค้ไหลออกมาตามปากช้างแล้วค้ไหลไหลกล้าทักขิมเปื้องขวาแลดอยคำ
เปนดั่งสระนคอรนั้นค้ไหลลงไฟสู่น้ำสมุทรกล้าวันตกนั้นแล ด้านทักขิมกล้าได้มีทางหนึ่งมีรูปราชสีห์แลน้ำอโน
มัตตะสระไหลออกมาปากราชสีห์แล้วเกี่ยวไฟเปื้องขวาเวตดินดอยคำอันอ้อมสระนั้น ค้รอบแล้วไหลมาลอม
กันที่เดียวจึงได้ชื่อว่าวัตตะคองคาคั้นแล น้ำอันนั้นไหลไปอากาศกลางหาวได้ ๖ พันวาจึงเรียกว่าอากาศคองคาค
ั้นแล น้ำอันไหล //

ไฟเข้าแผ่นดินลงหาวได้ ๖๐ โยชนะน้ำอันนี้ชื่อว่า อุมังคะคองคาค มีดั่งอันแล น้ำค้ไหลไฟต้องกอง
ผาหนึ่งอันอยู่ในดินชื่อว่า คัชมสรพัต แลน้ำอันนั้นจึงแตกเปนขระแลแม่น้ำ ๕ ประการฟุ้งขึ้นเมื่อบนแล้วตกลงมา
ดินจึงจะแจ้งว่าเปนแม่น้ำใหญ่ ๕ ประการ คือว่า คองคาค ยมเนอ อจิรวดี สรภู มหิ นั้นแล ไฟผ้าบ้านเมืองแหวไฟสู
่น้ำมหาสมุทรอุปมาเปนดั่งนิ้วมืออันเอี้ยดไฟทั้ง ๕ นิ้วนั้นแล //

ในป่าหิมพานต์นั้นยังมีเทวดาอารักษ์ไคยักข์กุมภภัณฑคันธัพพะทั้งหลายฝูงมีบุญสมพารฝูงได้ถึง
โสดาปนอริยะฝูงได้ถึงอุณโธโลก คิมฝูงเปนกัลยาณะบุณชนคิมมีมากหลาย คันเมื่อวันจำเริญสีล ๘ คำแล ๑๕ คำ
นั้นค้เที่ยวร้อมมาประสมชุมนุมในเขาคิชฌฤตแล้วสนทนาปุจฉาเชิงกันไผมาเปรียบเทียบอัมมเทสนาแห่ง
พระพุทเจ้าอันเล็กแลบสนมาลยหื้อเปนเหตุหื้อได้ถึงสุข ๓ ประการเชิงกันไผมาชมชื่นยินดีเข้าใจชุน
ประกอบชอบอัมม ๓ ประการ คือว่า สัทธา สีลา สุตตะ จาคะ ปัญญา หิริ โอตปปะ ในสันดานชุนนั้นแล
เทวดามาลักยังฝูงเปนมีจฉาทิฎฐิประกอบด้วยหิริโอตปปะทวมในขันธสันดานนั้นหื้อหนีไฟอยู่พายนอกบหื้อเข้า
มาสู่ที่ชุมนุมในโรงอัมมนั้นนั้นแล ถัดนั้นจักกล่าวสสิทันตะ มหาสระไทยในป่าหิมพานต์ก่อนแล ทังกว้างแล
เล็กค้เทวดาคันกับอโนมัตตะสระอันได้แสน ๘ หมื่นวานั้นแล สทันตะสระ อันประเสัญคิมด้วยคำเปนกำแพง
เวตล้อมได้ ๘ โยชนะ สูงได้ล้าน ๙ แสน ๒ หมื่นวาแล ลงหาวได้ ๔ แสน ๒ หมื่น ๒ พันวาแล กำแพงชั้นใน
นั้นเปนคำทั้งมวรเรื่องไรไสงาม ชั้นถัดนั้นเปนกำแพงเงิน //

ชาวต้องส่องไสงาม ถัดนั้นออกมาเปนกำแพงแก้วมทานิล ถัดนั้นเปนกำแพงแก้วมิวใสส่องขาวงาม ถัด
นั้นออกไฟเปนกำแพงแก้ววิฑูรงามยิ่งนักเปนกำแพงแก้วอ้อมสทันตะสระ ๗ ชั้นแม่น้ำพาบนอกนั้นค้เปน
แผ่นคำทั้งมวร แทนแก้วสูงได้ ๕๐ สอก ลงกว้างได้ ๓ ร้อยสอก มีสระ ๒ อันงามเปนกำแพงคำล้อมยิ่งนัก ยังมี

ไม้โพชะไรคำ ต้นหนึ่งแต่แผ่นดินถึงง่าสมุนั้นสูงได้ ๕ หมื่น ๖ พันวาแต่่ง่าสมเมื่อถึงยอดได้ ๕ พันวาอ้อมมีกิ่งใหญ่
ได้ ๔ กิ่ง ไพวันออกกิ่งหนึ่ง ไพหนใต้กิ่งหนึ่ง ไพหนเหนือกิ่งหนึ่ง กิ่งใหญ่ยืน //

ออกไฟไกลได้ ๕ พันวาชุกิ่งแลมณฑลปักกตไม้ันมี ๘ พันวาแล ลวงกว้างได้แสนวามณฑลรอดได้ ๖
แสนวาแล ถัดนั้นออกมามีป่าดอกขระหมุดกว้างได้ ๓ พันวา ถัดนั้นออกมามีป่าดอกลิลลบลกว้างได้ ๘ พันวา
ถัดนั้นออกมาเป็นป่าดอกจิ้งกอรกว้างได้ ๘ พันวา ถัดนั้นมามีป่าดอกผักตบกว้างได้ ๘ พันวาเล่า ป่าเข้าสาสิทธิ
อ่อนหอมหนัก ถัดนั้นมาป่าผักบุงแลหมากถั่วแลไม้ทั้งหลายมีรสอันหอมกินคี่ล่านักบรูเลี้ยงสักเทื่อแล สพันทสระ
นั้นมีท่าลงอาบคี่ราบเพียงเรียงงามยิ่งนัก ช่างแก้วเกิดมาที่สพันทสระตั้งอันจิงจักได้ชื่อว่าช่างสพันทชุนั้นเพื่อ
อันแล //

ช่างฝูงเปนมังคละเปนเชื้อชาติสพันทมี ๖ หมื่นตัว ช่างฝูงนั้นสูงได้ ๘๐ สอกชตัวแล ช่างฝูงนั้นเที่ยว
ย้อมไฟทางอากาศจิงได้ชื่อว่าช่างสพันทชุนั้นตัวตาย อันว่าพระยาช่างตัวอันเปนมพระยาแกช่างทั้งหลายคี่มีรสสม
รังสี ๖ สิ่ง คือว่า ขาว เขียว เหลือง แดง ผิวหม่น รสสมี่ทั้งหลายฝูงนั้นออกในคิงช่างตัวเปนมพระยานั้นงามด้วย
ลักษณะงามยิ่งนักในพื้นที่แผ่นดินทั้งมวคี่บมีช่างตัวจักเสมือได้แล พระยาช่างสพันทชุนั้นเที่ยวย้อมไฟอาบน้ำ
สพันทสระนั้นแล ช่างทั้งหลายเที่ยวย้อมขึ้นอยู่เหนือแท่นแก้ววิฑูรใต้ต้นไม้โพชะไรคำ หั้นแล มีบริวารได้ ๘
หมื่น ๔ พันวา //

คั้นว่าเดือน ๔ ไฟถึงเดือน ๗ เมื่อระดูร้อนนั้นช่างทั้งหลายเที่ยวย้อมไฟอาบน้ำสพันทสระนั้นแล คั้นว่า
พระยาช่างแลขุนช่างไฟอาบน้ำสพันทสระนั้นเมื่อโดนางช่างทั้งหลายฝูงเปนมีย้อมไฟก่อนหั้นแลตามหลัง
ชายชวามขึ้นยินดิลงไฟอาบน้ำแล้วชิตสเปนอตัวแห่งพระยาช่างชุนั้นที่ห้อมดเสดิสแห่งแล้ว พระยาช่างจิงออกมา
อยู่แท่นแก้ววิฑูรอันมีไกลัรมไม้โพชะไรคำ ที่อันสุขสบายแกใจคี่ยังมีลมอันอ่อนหากมาพัดเอาต้นธรสอันหอม
แห่งดอกไม้เปนที่ระเมาเอาใจมามากหั้นแล นางช่างทั้งหลายฝูงแกคี่ดีปานกลางคี่ดีแลคี่ดีคี่จิงลงไฟพุยเหลัน
//

เมื่อพายุฝนด้วยลำดับกันหั้นแล ช่างทั้งหลายฝูงนั้นลงอาบพุยเหลันชิตสกันชุนั้นนางช่างเปนประธาน
แลคี่ไฟเลือกเอาดอกไม้ของกินอันดีอันล้ามาหื้อแก่พระยาช่างสพันท ช่างทั้งหลายคี่อยู่เอยนเปนสุขในช่วงไม้โพ
ชะไรคำคั้นอันกว้างได้ ๖ พันวาแล้วแผ่นคำทั้งมวหากเปนที่อยู่แห่งช่างทั้งหลายมาอยู่เฝ้าคั้นพระยาสร้างสะ
พันทแล รมไม้โพชะไรคำคั้นนั้นกว้างได้ ๖ พันวาพื้นคี่เปนแผ่นคำทั้งมวเปนที่อยู่แห่งช่างทั้งมวเปนที่อยู่แห่ง
ช่างสพันททั้งหลายบหื้อร้อนล้าปากได้แล ลูกไม้โพชะไรคำคั้นใหญ่สุคี่เหลืองคี่คำใบเขียวงามเปน //

ตั้งแนวคอนกยงอ่อน มีดอกเปนตั้งดอกสุรภคี่ฟุ้งไพรอดทุกกล้าทุกพวยแล สพันทสระนั้นอันมี
ประการแวมี่ถ้ำถ้ำถ้ำถ้ำทั้งหลายชุนั้นหลายประการแล อันว่าผาทิพทั้งหลายอันสุขุมาคี่เอยียดอยู่ในถ้ำ
อันนั้นกว้าง ๘ พันวาสูงคี่เท่านั้นแล มีพื้นแล้วด้วยคำ ลางถ้ำนั้นมิพื้นอันราบเพียงเรียงงามยิ่งนักแล คั้นว่าถึง

ระดูฝนตกลงตั้งอันข้างสันททั้งหลายค้เข้าอยู่ในถ้ำแล ข้างทั้งหลายฝูงนั้นค้บปลัดพรากกันค้บซังกัน เหตุว่าถ้ำอันนั้นกว้างนักแลนา ลางถ้ำทิพพระยาอรอยู่ ลางถ้ำกินนรอยู่แล ลางถ้ำราชสีห์ //

อยู่แล ลางถ้ำระสืออยู่ ลางถ้ำพระปัจเจกเจ้าอยู่แล ลางถ้ำสัพพัญญูเจ้าอยู่แล ถ้ำอันใหม่มีแท่นเงินแท่นคำค้ดีหากมีหินมนโสภาหอรदानคำรองพื้นดินแท่นที่ลมพัดไกรสอนดอกไม้เข้ามาบูชาพระพุทธเจ้าหันแลอันว่าต้นกาลพริกทั้งหลายหากเกิดมีชูเยื้องแล สัตต์ทั้งหลายค้ปีโพยู่ได้แล เจ้าระสือทั้งหลายค้ยังโพเอาผลอันมีที่ต้นกาลพริกมาบัวร์โศกแมนใครได้อันใดค้โพเอามากินตามเพ็งใจแล ในประเทศเขตป่าหิมพานต์นั้นมีนกทั้งหลายอันเปนคู่กันตัวใหญ่ตัวน้อยค้มีมากนักแล นกทั้งหลายค้มีมาก //

ประหมานต่างต่าง มีตัวค้งามยิ่งนักแล นกตัวประเล็งงามนักแล นกทั้งหลายอันได้ ๕ ร้อยตัวเมื่อบนเขาอภิเสกหื้อเปนพระยาสอนยังหมุ่นกทั้งหลายด้วยคองธัมอันชอบชุนแล ในเมื่อบินไปสู่อิสสระทั้งใดตั้งอันมีเสนานกทั้งหลาย ๖ หมื่นมาเวดล้อมแล้วจึงบินไปคือว่าหื้อนก ๒ ตัวคาบสองหัวเงินไม้แล้วหื้อพระยานกจับทำกลางแล้วบินไปในอากาศแล เสนานกหมู่สิบ ๘ ตัวบินไปก่อนหน้าเสนานกหมู่สิบ ๘ ตัวค้บิน //

ไฟข้าวขวา หมู่ ๑ ค้บินไฟข้างซ้ายหมู่ ๑ บินไฟทางบนหมู่ ๑ บินทางลุ่มแล้วบินเวดออกมารอดทุกกล้าทุกพวยบหื้อมีกลางวงแก่พระยานกนั้นหันแล กล่าวตำนานนิพนธ์ป่าไม้หิมพานต์ตามอันห้อยอันแควบ ค้สมเสร็จสระเต็จแล้วบัวร์มวลเท่านั้นก่อนแล สระเต็จแล้วแก่ชวพระพุทธระทินโร แล ปดมะมูลสัทธาหมายมีพ่อนานไชยพวนเปนเกล้าได้สร้างธัมมูณนี้ไว้ค้ำชูพุทธศาสนาแล //

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์